

schorskevers, die meer dan 4000 titels omvat, in boekvorm uit te geven en aldus toegankelijk te maken niet alleen voor specialisten in deze groepen, maar ook voor de zeer velen, die de toegepaste entomologie beoefenen.

Deze literatuurlijst is te beschouwen als eene zeer vermeerderde en verbeterde uitgave van de lijst, in 1911 door R. Tréd l (Ent. Blätt. 1911) uitgegeven, waarop Kleine ook reeds twee supplementen had geleverd.

Na een voorbericht, waarin hij, na vele andere helpers, bovenal Dr. K. S c h e d l dank brengt voor zijne geregelde hulp, volgt:

I. eene lijst van 672 tijdschriften, waarbij ik eerlijk bekennen moet, dat er vele zijn, waarvan het bestaan mij onbekend was. Dat er hierbij slechts 27 zijn, zeer locale of zeer ephemere, die de schrijver niet zelf heeft kunnen inzien, pleit wel voor de hoge eischen, die hij zelf aan zijn werk heeft gesteld.

II. eene lijst van 1940 schrijvers.

III. de eigenlijke lijst, die blijkbaar met groote zorg samengesteld en gecollationneerd is.

Het is zeer te hopen, dat van dit werk eene voldoende oplage afgedrukt is, daar het nog lang eene vraagbaak zal blijven voor allen, die met dezen tak van wetenschap te doen hebben.

R. Kleine, *Bestimmungstabelle der Brenthidae*. Overgedrukt uit „Entomologisches Nachrichtenblatt“ 1937—1939. Verkrijgbaar bij Emm. Reitter, Paskau. Prijs RM 10,—.

Wanneer entomologen, die tot dusverre slechts inheemsche insecten verzameld en bestudeerd hadden, ook hunne aandacht gaan vestigen op exotische, is het voor hen steeds eene verrassing en een ernstige handicap, dat er meestal geene determinatie-werken met synoptische tabellen, zooals wij er voor de midden-Europeesche fauna en flora zoo vele kennen, van bestaan. Voor een gedeelte wordt hieraan tegemoet gekomen door „Genera Insectorum“ (W y t s m a n), doch hiermede komt men niet verder dan de genera; voor de determinatie der soorten blijft men in de meeste gevallen aangewezen op de geïsoleerde beschrijvingen in tijdschriften en andere werken, die dikwijls zeer moeilijk verkrijgbaar zijn. Ook al heeft men die, dan stuit men bij exotische vormen vaak op de moeilijkheid, dat die beschrijvingen zeer dikwijls ontoereikend zijn, doordat de beschrijvers onvoldoende verzamelingen hadden, en de nieuwe soorten niet hebben kunnen vergelijken met de naast verwante, reeds beschreven vormen. Wat te denken van sommige beschrijvingen in 3

of 4 regels van insecten uit genera, die een paar honderd soorten tellen! De eenige manier om dan zekerheid te verkrijgen, zou zijn vergelijking met de oorspronkelijke exemplaren (*typen*), die de beschrijver voor zich heeft gehad, altijd aangenomen, dat de identiteit dier typen voldoende vaststaat. Eene enkele maal is hieraan tegemoet gekomen, doordat sommigen, die van genera of nog grootere groepen eene revisie hebben geleverd, alle of bijna alle typen hebben kunnen onderzoeken, doch van zulke revisies (die bovendien ook weer verouderen) bestaan er slechts betrekkelijk weinige.

Voor de familie der *Brenthidae* zijn thans alle deze bezwaren opgeheven door de bovengenoemde determinatietabel van Kleine, wien de samenstelling, na zijne jarenlange speciale studie in deze familie, zoo bijzonder goed toe vertrouwd was. Dank zij dit werk behoeft de studie der *Brenthidae* voor niemand meer bijzondere moeilijkheden op te leveren. Slechts moet ik, met den schrijver, betreuren, dat het ondoenlijk was, de duizenden zeer instructieve tekeningen, die hij in zijne vroegere publicaties heeft geleverd, nogmaals alle bijeen te reproduceeren.

Ik vond het belangwekkend, na te gaan, hoe de kennis dezer familie is gegroeid: De j e a n (2e ed., 1834) kende 91 soorten, behorende tot 14 genera; dezelfde (3e ed., 1837 resp. 14 en 102. Deze getallen waren bij G e m m i n g e r en H a r o l d (Catalogus Coleopterorum IX, 1872) 61 en 276, bij S c h ö n f e l d t (Genera insectorum pars 65, 1908) 111 en 624, bij denzelfde (Coleopterorum Catalogus pars 7, 1910) 125 en 735, bij Kleine (Coleopterorum Catalogus pars 89, 1927) 271 en 1279, en in het huidige werk 275 en 1325. Hiervan zijn er niet minder dan 125, resp. 591 door den onvermoeibaren schrijver zelf beschreven.

Ook dit is een werk, dat nog lange jaren onontbeerlijk zal zijn. Moge het den schrijver gegeven zijn, voor de tweede familie, die zijne bijzondere belangstelling heeft, die der *Lycidae*, ook eenmaal een dergelijk werk samen te stellen!

J. B. CORPORAAL.

#### De immigratie van *Pontia daplidice* L. in 1939.

Ongetwijfeld is *Pontia daplidice* L. een van onze onregelmatigste immigranten. Gedurende een lange reeks van jaren is de in Zuid-Europa zoo gewone vlinder bij ons uiterst zeldzaam geweest. Soms werden een paar vlinders in een voor de soort wat minder ongunstigen zomer waargenomen, maar niet zelden werd geen enkel exemplaar buitgemaakt, al zal het dier waarschijnlijk wel elk jaar in klein aantal onze streken bereiken.

De eenige zomer, die met zekerheid als een opvallend goede voor *daplidice* vastgesteld kon worden, is die van 1901



geweest. Uit de jaren daarvoor is door het geringe materiaal in de musea en het vrijwel geheel ontbreken van gegevens in onze literatuur weinig positiefs meer vast te stellen. Dat er echter een kleine eeuw geleden ook enkele topjaren geweest zijn, blijkt wel uit de uitlatingen van Dr. Gavere („peu rare chez nous”), Maurissen („en abondance certaines années” en Heylaerts („quelquefois en nombre”). Snellen zelf schijnt in 1867 nog geen „*daplidice*-jaar” meegemaakt te hebben, want hij noemde de soort toen zeldzaam.

Vast staat, dat *daplidice* na 1901 steeds een zeldzame gast geweest is. Wel bezit ik een klein aantal aanvullingen op de reeds in 1936 gepubliceerde gegevens, doch deze bevestigen slechts den in den aanhef reeds genoemden regel. Het is daarom stellig een van de belangrijkste lepidopterologische gebeurtenissen van 1939 geweest, dat *Pontia daplidice* zich in vrij groot aantal in de zuidelijke helft van ons land vertoond heeft. Ook in België vloog de vlinder opvallend veel. Zoo schrijft Derenne in „Lambillionea”, jaarg. 1939, p. 200: „Le mois d'août a revu, dans notre pays, l'abondance que marque certaines années *Pontia daplidice* L.” Daarentegen was het „resedawitje” in Engeland zeer zeldzaam. In de bekende tijdschriften vond ik slechts een enkele vangst vermeld.

Dit feit is stellig niet zonder betekenis. Reeds eerder heb ik betoogd, dat *daplidice* voor ons een immigrant uit oostelijke richting moet zijn, niet uit zuidelijke, op grond van verschillen tusschen de hier gevangen exemplaren en die uit zuidelijker Europa. Deze conclusie vindt stellig een bevestiging in de verbreiding van den vlinder in 1939. Voor trekkers uit het oosten toch ligt ons land ongetwijfeld gunstiger dan Groot-Britannië, doordat een deel van de vlinders niet meer de Noordzee over vliegt. Hetzelfde verschijnsel nemen we bijv. ook waar bij *Catocala fraxini* L., in Nederland een zeldzaamheid, maar door de Britten nog veel minder waargenomen, niettegenstaande het aantal verzamelaars daar, ook naar verhouding, heel wat groter is. Eveneens bij *Colias hyale* L., die in 1938 in Nederland vrij gewoon was, maar in Engeland zeldzaam. Terloops vestig ik er de aandacht op, dat Engeland (en speciaal de zuidkust) voor immigranten uit zuidelijke richting juist veel gunstiger ligt dan ons land. De voorbeelden er van liggen voor het grijpen.

Dat bij de in Zuid-Limburg aangekomen vlinders de trekdrift nog lang niet uitgebluscht was, wordt door de volgende waarnemingen gedemonstreerd. Op 26 Juli zag G. F. Caris *daplidice* in groot aantal bij Maastricht. Als pas beginnend verzamelaar hield hij de dieren voor ♀♀ van *Euchloë cardamines* L. en ving er slechts twee. Hij liet deze den heer Maessen zien, die natuurlijk dadelijk de waarde van de

vangst besepte en den volgenden dag, dus 27 Juli, naar de aangewezen plaats ging om een mooie serie bijeen te brengen. Dat viel echter deerlijk tegen. De geheele buit bestond uit slechts één enkel exemplaar, de rest was al verder getrokken!

Gerangschikt naar de vindplaatsen zijn mij na een enquête bij alle mij bekende verzamelaars de volgende vangsten bekend geworden:

Z.H.: Capelle aan de IJssel, 2 exx. gezien in Aug., waarvan 1 gevangen (teste Landtman); Charlois, 26-8 een versch ♂ (dezelfde). Zl.: Kapelle, 1 ex. waargenomen (Van Willegen; de beschrijving liet geen twijfel). N.B. Demen (aan de Maas), 19 Juli, afgevlogen ♀ (Tolman); Eindhoven, 1 ex. in Juli (Janse). Lbg.: Maastricht, 27 Juli in groot aantal (Caris), 28 Juli 1 ex. (Maessen); Gulpen, 3 Aug. 2 ♂♂, 4 Aug. weer 2 ♂♂ (Van der Meulen, 2 exx. gaaf, 2 sterk afgevlogen), 8 Aug. 1 ♂ (Stakman); Bemelen, 11 Juli een ♂ (Landtman).

Uit deze gegevens blijkt, dat de vlinder alleen in Juli en Augustus is waargenomen. Van de zoo zeldzame voorjaarsgen. weer geen spoor, wat bij een inheemschen vlinder natuurlijk een onmogelijkheid zou zijn. Verder, dat *daplidice* beperkt is gebleven tot de zuidelijke helft van het land. Voor een immigrant uit oostelijke richting is dat een volkomen begrijpelijk verschijnsel, voor een zuiderling zou het onverklaarbaar zijn. Waarom zou die niet verder dan Rotterdam naar het noorden getrokken zijn? De in 1939 gevolgde wijze van trekken mag dan ook als een nieuwe aanwijzing voor de oostelijke herkomst van onze gasten beschouwd worden. Waarmee de vraag, waar we het begin van den trek ergens in Midden- of misschien Oost-Europa moeten zoeken, echter even onopgelost blijft. Er zal door de lepidopterologen in die streken eerst gedurende een reeks van jaren zorgvuldig op dergelijke soorten gelet moeten worden, willen we omtrent de herkomst van deze dieren iets meer te weten kunnen komen.

Er behoeft weinig twijfel aan te bestaan, of er zullen op de reseda en de wilde cruciferen in het zuiden van Nederland in Aug. en Septr. 1939 rupsen van *daplidice* te vinden geweest zijn. Helaas is er niet naar gezocht. Misschien is het gawe ♂ van 26 Aug. (Charlois) een in ons land geboren ex. eener derde gen. Zekerheid is daaromtrent echter niet te verkrijgen.

Amsterdam, Juli 1940.

B. J. LEMPKE.

#### Einiges über Azorische Ruesselkaefer

Es ist ungefähr ein Jahr her, als ich vom Museum Zoologicum in Helsinki eine grosse Sammlung Käfer zur Bearbei-